

Språkspalten

Innlegg på inntil 400 ord om medisinsk terminologi og om språk generelt samt tips til spalten sendes til tidsskriftet@legeforeningen.no

Medisinsk oversettelse – om å lete seg frem i andres fag

– Det du ikke forstår, kan du heller ikke oversette! En translatørkollega blir aldri trett av å påpeke dette. Men hva vil det si å forstå?

Vår forståelse av medisin kan selvfølgelig ikke måle seg mot fagfolkene, men vi arbeider ut fra den tro at grundig arbeid kombinert med en viss innlevelse kan gi et godt nok resultat.

Ideelt sett burde nok medisinsk oversettelse overlates til fagfolkene – altså til leger. I virkeligheten er dette ikke mulig. En ligning kan som kjent overbestemmes: Man kan sette så mange krav til løsningen at den ikke kan finnes. Meg bekjent er det kun én lege som driver med oversettelse i Norge, og da bare til engelsk. Men hun rekker ikke alt, og hva med oversettelser til norsk og til andre språk? Her må vi *fools rush in*.

For ordens skyld: Jeg er ingen frustrert søker til medisinstudiet. Inntil jeg ved en tilfældighet kom inn på medisinsk oversettelse, oppfattet jeg feltet som for krevende og for omfattende. Men etter fem år med oversettelse og med manusredigering av Tidsskriftets engelske sammendrag, er medisin blitt en sterk interesse.

Det er ikke lett å være novise i en lukket fagverden, lukket fordi inngangsbilletten i form av språklig og faglig forståelse er uvanlig høy. Det er seriøse tekster vi arbeider med, og det hviler tungt på oss å oversette korrekt f.eks. epikrisen til en dødssyk mann som søker utprøvende behandling i USA.

Sveinung Løkke er stats- autorisert translatør med eksamener i fire språkkombinasjoner: fra og til engelsk, fra tysk til norsk og svensk til norsk. Han er Tidsskriftets engelskkonsulent. Foto Jonas Frøland

Mest tilfredsstillende er det å arbeide direkte for leger. Det disiplinere, fordi de kan kontrollere oss, og de er faktisk også blant de flinkeste til å gi positive tilbakemeldinger. Ulempen er at standens redsel for feil smitter over på bakke-mannskapet.

Den eneste måte å løse medisinske oversettelser på, er å vite hvor de gode kildene er. De kan også være av interesse for fagfolk som er klare til å publisere internasjonalt. Slik jeg oppfatter det, er medisinen i forhold til andre fag i sjelden grad akademisk – det er svært mange skriftlige kilder. Og takket være at amerikanske skattebetalere er villige til å bruke nesten ubegrensede midler på medisinsk forskning, er de svært lett tilgjengelig. Med bredbånd tar det 3 sek- under å søke gjennom de over 12 millioner tidsskriftsammendrag som ligger gratis på Medline (1).

Hva kan man så øse ut av denne kilden? Tast inn en helt ubegripelig forkorting – og straks kommer svaret, fordi tidsskrift-redaksjonene pirkete nok krever at forfatteren skriver ut forkortingene. Muligheten tjenesten gir til å sjekke referanser, kan heller ikke overvurderes.

Medline er ikke minst nyttig til å skille mellom engelsk og amerikansk språkbruk, mellom hyppige og gangbare ord og de som slett ikke er det. Som alle nettsteder må også dette brukes med kritikk. Jeg stilte meg en gang tvilende til termen «catastrophe psychiatry» i et sammendrag. Det gav ett treff på Medline, altså var det ikke brukbart. Tømmefingerregelen er å søke på terminologiske varianter i de store angloamerikanske tidsskriftene og legge ekstra vekt på artikler med forfatternavn som tyder på engelsk morsmål – blir jo ren gjetning.

Stakkars samfunnsmedisinere

Spesielle problemer oppstår ved oversettelse av de organisatoriske, politiske og økonomiske strukturer som medisin utøves innenfor. Her finnes det av og til ingen helt tilfredsstillende løsninger. Det engelske språkområdet er så stort og strukturene så varierende at man må forsøke en tilnærming. Hva kalles en *tilsynslege* på engelsk? Søkning på Medline gav holddepunkter for *nursing home physician* (eller tilsvarende). *Vernepleier* (special needs educator?) og *støttekontakt* har jeg aldri greid å finne gode løsninger for.

Ved oversettelse til norsk finnes det også mye godt kildetilfang. Selv har jeg mest glede av Kunnskapsforlagets medisinske

leksikon (2). Oversetterarbeidet begynner med skumlesing av relevante artikler, helst ikke bare om emnet, la oss si proteinuri, men om nyren som organ, urinen osv. Vi som ikke er fagkyndige, må skaffe oss en viss oversikt over feltet før vi løser enkelt-problemene. Viktig er det også at leksikonet er skrevet på et gangbart norsk fagspråk.

Den søkbare fulltekstversjon av Tidsskriftet på nettet bør også nevnes: Det siste året er den kommet opp i en kritisk masse av artikler. Den som kjenner en ny engelsk fagterm, men er usikker på hva som er etablert norsk term, kan også taste inn den engelske termen og få opp norske artikler om samme emne: Søkeprogrammet har funnet ordet i litteraturlistene.

Leserne vil kjenne Audun Øyris medisinske ordbok, men kanskje ikke alle vet at siste utgave har en nyttig datamaskin-generert engelsk-norsk ordliste, men riktignok ligger det begrensninger i en speilvending av ordmaterialet (3).

Bruker jeg kildene, eller bruker de meg?

Resultatet av alle disse mulighetene til kildebruk er et frem-og-tilbake, en runddans mellom databaser der oversetteren opplever seg som et utidsmessig mellom-ledd. All medisinsk oversettelse er ikke slik, og mye annen oversettelse er også slik. Men medisinen er spesiell på grunn av presisjonsnivået og kildetilfanget.

Er dette sunt?

Så til en konklusjon, med spørsmålet: Er medisinoversettelse en helsebringende beskjeftigelse? Er det sunt for et menneske å være en node mellom servere, en slitsomt feilbarlig informasjonsoverfører? På den annen side: Det gir en nesten megaloman fryd å ha tilgang til all denne kunnskapen. Med blod-hjerne-barrieren som bilde: Av og til føler jeg at min egen *nett-hjerne-barriere* trues. Og nå har kanskje også jeg skapt et medisinsk faguttrykk?

Sveinung Løkke

sveinung.lokke@chello.no
Hammerstads gate 24
0363 Oslo

Litteratur

1. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/entrez/query.fcgi> (12.3.2003).
2. Nylenna M, red. Store medisinske leksikon. Oslo: Kunnskapsforlaget, 1998.
3. Øyri A. Norsk medisinsk ordbok. 6. utg. Oslo: Samlaget, 2001.